

مشاور سوزن بان تحول

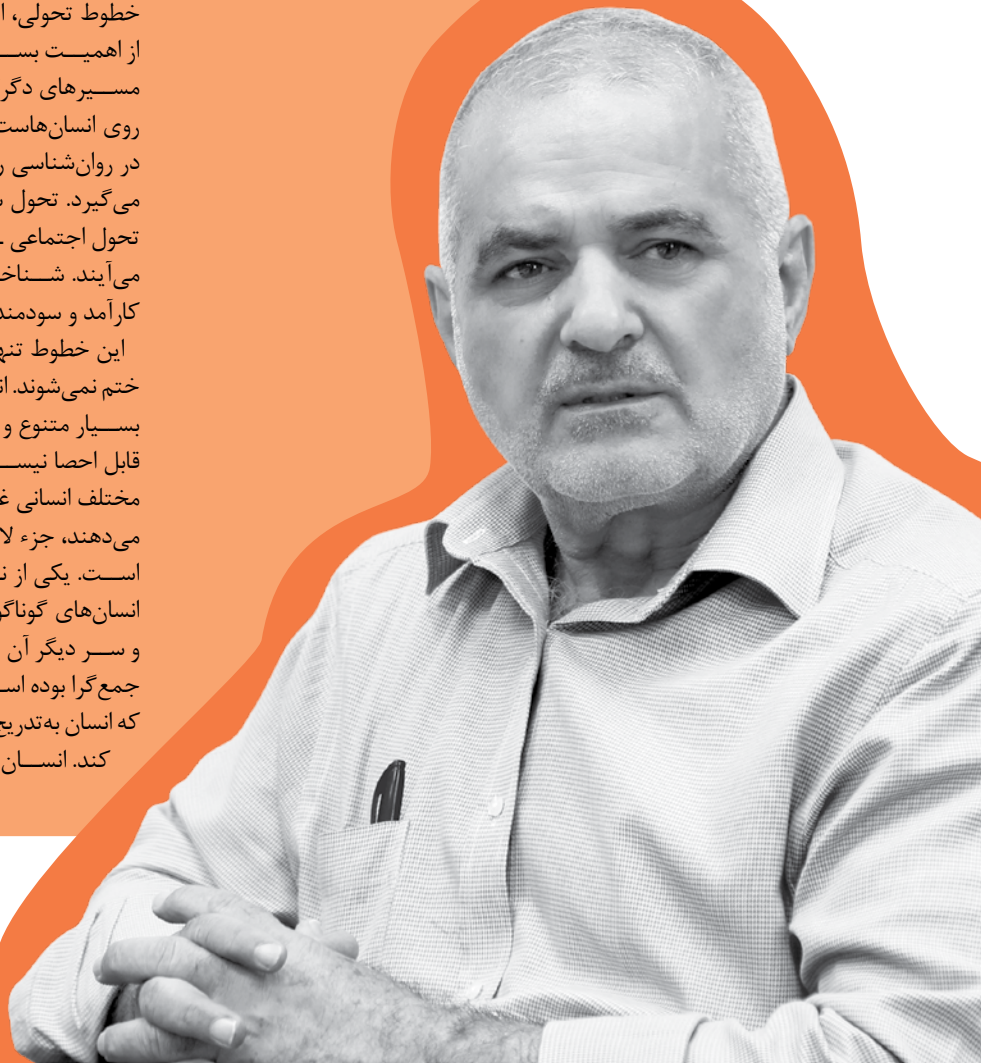
دکتر علی اصغر احمدی

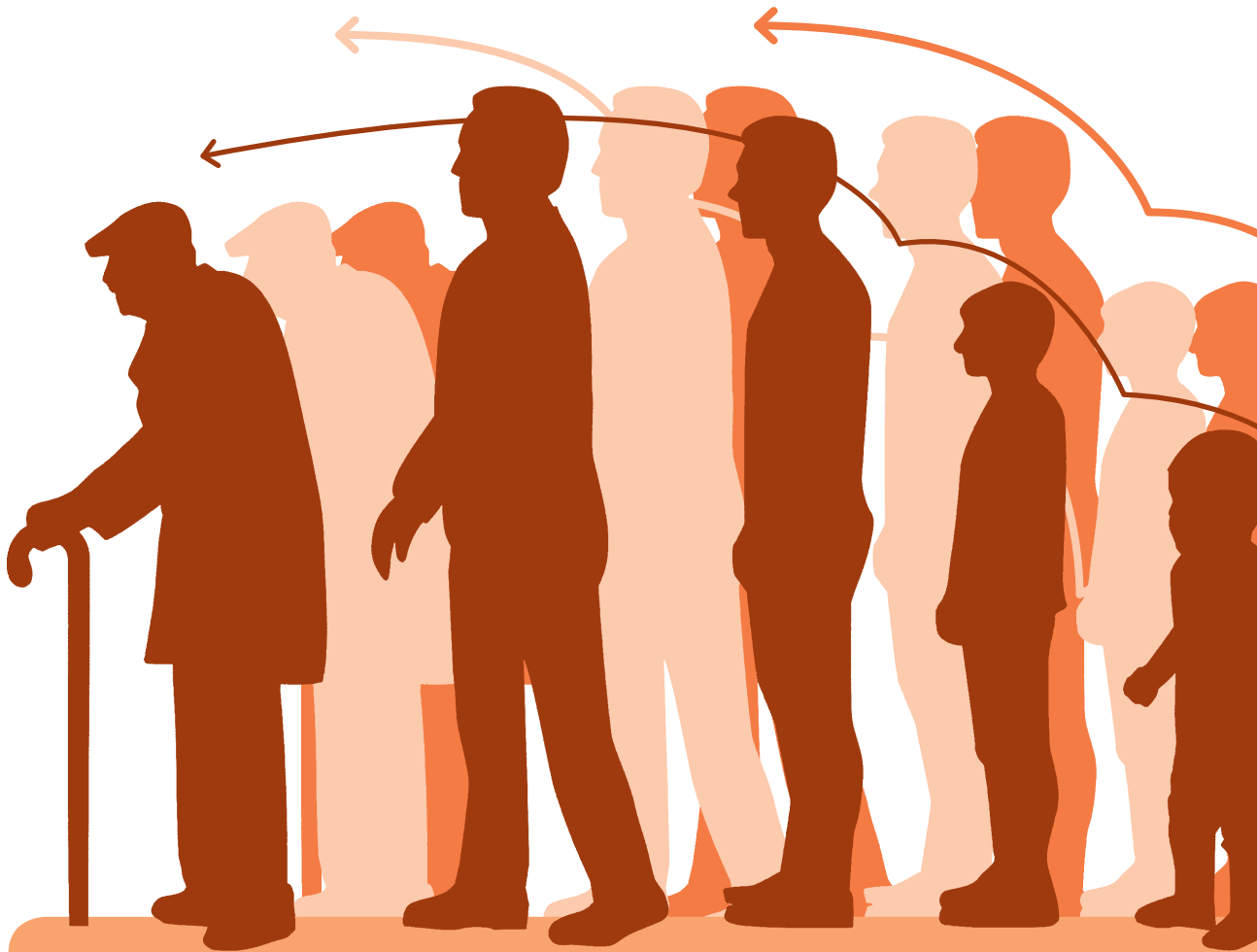
روانشناس و عضو هیئت علمی دانشگاه تهران

اشاره

در فرایند ارائه خدمات روان‌شناختی و مشاوره‌ای، توجه به انواع خطوط تحولی، اعم از جسمانی، روانی و اجتماعی و نیز معنوی، از اهمیت بسزایی برخوردار است. مقصود از خطوط تحول، مسیرهای دگرگونی است که به شکل طبیعی و یا الزام‌آور، پیش روی انسان‌هاست. شناخته‌شده‌ترین این خطوط آن چیزی است که در روان‌شناسی رشد، تحت عنوان «مراحل رشد»، مورد بحث قرار می‌گیرد. تحول شناختی پیازه، تحول روانی - جنسی فروید، مراحل تحول اجتماعی - عاطفی اریکسون، از جمله این خطوط به شمار می‌آیند. شناخت این خطوط لازمه ارائه یک مشاوره روان‌شناختی کارآمد و سودمند است.

این خطوط تنها به آنچه که در روان‌شناسی رشد مورد توجه است، ختم نمی‌شوند. انسان در حوزه‌های مختلف رفتاری و فکری، با خطوط بسیار متنوع و متفاوتی مواجه است. نام این خطوط به این سادگی قابل احصا نیست، لیکن توجه به این نکته اساسی که رفتارهای مختلف انسانی غالباً در بستری از انواع تحولات شکل می‌گیرند و رخ می‌دهند، جزء لاینفک داشتن نگرش و مهارت مشاوره روان‌شناختی است. یکی از نمونه‌های قابل تأمل خطوط تحولی، قرار گرفتن انسان‌های گوناگون روی طیفی است که یک سر آن «جمع‌گرایی»^۱ و سر دیگر آن «فردیت‌یافتگی»^۲ قرار دارد. انسان تاریخی، انسانی جمع‌گرا بوده است. ضرورت‌ها و تحول‌های گوناگون موجب شده‌اند که انسان به تدریج از حالت جمع‌گرایی، به سوی فردیت‌یافتگی حرکت کند. انسان فردیت‌یافته نسبت به انسان جمع‌گرا، از استقلال،

و روان‌شناسان تصور روشنی از این خط تحولی، یعنی تحول زن قدیم به زن جدید و نیز تحول مرد قدیم به مرد جدید، دارند؟ خانواده نیز از چنین خط تحولی یا به تعبیر دقیق‌تر دگرگونی برخوردار است. ساختار و فرایندهای خانواده به شدت در حال دگرگونی است. آیا این خط تحولی نیز روشن است؟ کسانی که در زمینه مشاوره خانواده کار می‌کنند، آیا با خط تحولی خانواده در جامعه ایران آشنا هستند؟ به نظر می‌رسد به شکل نظام‌مند و علمی این خطوط تحولی مورد توجه و تدقیق قرار نگرفته‌اند. همین خلأ نوعی سرگشتگی و سرگردانی را بر اقدامات مشاوره‌ای و روان‌شناختی حاکم می‌کند.

طرح این موضوع تنها برای انعکاس اهمیت توجه به خطوط تحولی انجام گرفت و این در حالی است که هر یک از این خطوط تحولی به تبیین و توضیح دقیقی احتیاج دارد. همان‌گونه که تنها شنیدن نام مراحل رشد شناختی و یا عاطفی اجتماعی، به شناخت این مراحل منجر نمی‌شود، سایر خطوط تحولی نیز از این قاعده مستثنا نیستند. پیام این نوشته تنها تأکید بر این نکته است که هر مراجعی در بسترهایی از تحول قرار دارد. بدون شناخت این بسترها، ارائه خدمات روان‌شناختی و مشاوره‌ای به او، عملاً ناقص و گاه گمراه‌کننده است.

پی‌نوشت‌ها

1. Collectivism
2. individuation

مهارت‌ها و تخصص‌های بالاتری برخوردار است. گذشته از لزوم بحث گسترده درباره طیف جمع‌گرایی و فردگرایی، هر انسان امروز جایگاه ویژه‌ای روی این طیف دارد. مشاور، بدون توجه به جایگاه روان‌شناختی هر فرد روی این طیف، نمی‌تواند به‌طور نظام‌مندی به مراجع خود کمک کند. بروز بسیاری از مشکلات تعاملی و اجتماعی افراد در خانواده و یا اجتماع، ناشی از تفاوت جایگاه روان‌شناختی انسان‌ها روی این طیف است. مشاور باید توجه داشته باشد که آیا مراجع خود را، برای هم‌فاز کردن با اطرافیانش، باید در جهت رشد فردیت‌یافتگی‌اش هدایت کند یا در جهت تقویت جنبه‌های جمع‌گرایانه او. برخی از مشاوران بدون توجه به وجود چنین خطی از تحول، توصیه‌هایی ارائه می‌دهند که گاه به دست برداشتن مراجع از تک‌روی‌ها و بازگشت به همراهی با خانواده و جمع‌ها می‌انجامد. برخی مشاوران نیز او را به سمت افراطی عمل کردن در مسیر فردیت‌یافتگی و بی‌توجهی به جمع‌ها هدایت می‌کنند. این هر دو رویکرد، در اندیشه بسیاری از مشاوران و روان‌شناسان، جایگاه روشن و نظام‌یافته‌ای ندارند. یعنی توصیه‌های مشاوره‌ای و روان‌شناختی، بدون داشتن یک نگاه عالمانه و تخصصی در مورد فردگرایی و جمع‌گرایی انجام می‌گیرند. چنان‌که گفتیم، تعداد خطوط تحولی بسیار زیاد است. خط تحول تصویر زنانگی و مردانگی در جامعه نیز یکی دیگر از این خطوط است. همگی می‌دانیم که زن و مرد امروز، در حال دگرگونی‌های روان‌شناختی و هویتی هستند. سؤال این است که آیا مشاوران